

ISSN 2222-4459 (Print)
ISSN 2311-116X (Online)

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
«БІЗНЕС ІНФОРМ»
№ 11_2023 р. (550)

Періодичність 1 раз на місяць

Видається із січня 1992 р.

Свідоцтво про реєстрацію

КВ №19905-9705 ПР від 02.04.2013 р.

ЗАСНОВНИКИ:

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР

ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ

НАН УКРАЇНИ (ХАРКІВ)

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ

ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. С. Кузнеця

ВИДАВЕЦЬ:

ФОП Лібуркіна Л. М.

РЕДАКЦІЯ

Головний редактор: д-р екон. наук, проф.

В. С. Пономаренко

Науковий редактор: д-р екон. наук, проф.,
член-кор. НАН України **М. О. Кизим**

Випусковий редактор: д-р екон. наук, проф.
В. Є. Хаустова

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

д-р екон. наук, проф.

Абуселідзе Г. (Батумі, Грузія)

д-р екон. наук, проф.

Алексєєв І. В. (Львів, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Благуєв І. С. (Івано-Франківськ, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Бублик М. І. (Львів, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Гавкалова Н. Л. (Харків, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Дмитришин Л. І. (Івано-Франківськ, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Іванов Ю. Б. (Харків, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Корнєєв В. В. (Київ, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Прохорова В. В. (Харків, Україна)

д-р екон. наук, проф.

Сергієнко О. А. (Харків, Україна)

д-р екон. наук, доц.

Тищенко В. Ф. (Харків, Україна)

**У журналі можуть друкуватися основні
результати дисертаційних робіт
з економічних наук**

Журнал реферується у загальнодержавній
реферативній базі даних «Україніка наукова» та
в українському реферативному журналі «Джерело»

ЖУРНАЛ «БІЗНЕС ІНФОРМ» ПРЕДСТАВЛЕНО В МІЖНАРОДНИХ НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗАХ ДАНИХ, РЕПОЗИТОРІЯХ І ПОШУКОВИХ СИСТЕМАХ:

- Ulrichsweb Global Serials Directory (США);
- Research Papers in Economics (США);
- Index Copernicus (Польща);
- Directory of Open Access Journals;
- Academic Journals Database (Швейцарія);
- Research Bible (Японія);
- Open Academic Journals Index;
- GetInfo (Німеччина);
- BASE (Німеччина);
- OpenAIRE (Європейський Союз);
- SUNCAT Union Catalogue (Велика Британія);
- Library Hub Discover (Велика Британія);
- J-Gate (Індія);
- Open Access Library;
- Advanced Science Index;
- Академия Google (США);
- InfoBase Index;
- WorldCat

ЗІ СПИСКУ ДРУКОВАНИХ (ЕЛЕКТРОННИХ) ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ, ЩО ВКЛЮЧАЮТЬСЯ ДО ПЕРЕЛІКУ НАУКОВИХ ФАХОВИХ ВИДАНЬ УКРАЇНИ

Журнал «Бізнес Інформ» («Бизнес Информ», «Business Inform»)
(Співзасновники: НДЦ індустріальних проблем розвитку НАН України,
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця)

Додаток 10 до Наказу Міністерства освіти і науки України
від 12.05.2015 р. № 528

На підставі Наказу МОН України від 28 грудня
2019 р. № 1643 (Додаток 4) журнал «Бізнес Інформ»
включено до категорії «Б»

ЗМІСТ

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Атаманчук З. А., Барчук К. В., Оришко Д. О. Міграційні процеси в Європі в умовах сучасних викликів і загроз	6
Іщук Ю. А., Михайленко А. М. Митно-тарифна політика як ключовий компонент зовнішньоекономічної стратегії держави	12
Варламова М. А., Квасницька О. Г., Гегамян А. Р. Розвиток процесів регіональної економічної інтеграції в країнах Азії та Європи	18
Подорожна М. Р. Аналіз факторів формування та позиціонування бренду на міжнародних ринках за атрибутом інноваційності	28

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Кишакевич Б. Ю., Демедюк Б. Т., Биців М. М. Методи регуляторного впливу на малий і середній бізнес у країнах Європи	38
---	----

МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

Уманець Т. В., Клевцевич Н. А. Фінансові інструменти забезпечення цифрової адаптації бізнес-процесів реального сектора економіки	45
Дятілева О. В., Коровіна Н. В. Трудова імміграція як інструмент стимулювання економічного зростання України в післявоєнний період	55
Лук'янихіна О. А., Дементов В. О., Парфентій А. А. Антикризові інструменти відновлення та розвитку громад у воєнний і повоєнний час	61

УДК 351.72:336.5
JEL: H61; J16
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-11-266-271>

РОЗВИТОК ГЕНДЕРНОГО БЮДЖЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ: ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

©2023 ТРУСОВА Н. В., ЧКАН І. О.

УДК 351.72:336.5
JEL: H61; J16

Трусова Н. В., Чкан І. О. Розвиток гендерного бюджетування в Україні: інструмент фінансової безпеки в умовах збройного конфлікту

Стаття присвячена обґрунтуванню необхідності застосування гендерного бюджетування як перспективного інструменту фінансової безпеки країни. Акцентовано увагу на тому, що рух у напрямку згладжування гендерної нерівності на всіх стадіях і в усіх складових державної політики вводить Україну на рівень європейського зразка, який показує, що в країнах, де, наприклад, високий відсоток представництва жінок у політичному житті, відстежується високий рівень забезпечення громадянських прав і свобод. Глобальний індекс гендерного розриву України показав, що країна суттєво не втратила своїх позицій як за загальним показником, так і за його ключовими параметрами, враховуючи ситуацію зі збройним конфліктом на своїй території, але гендерна політика є ще недостатньо результативною. Інклюдія бюджетного законодавства з елементами гендерності ґрунтується на вимогах міжнародного права, участі країни в міжнародних проєктах, пов'язаних із гендерним бюджетуванням. Наголошено, що застосування гендерного підходу в плануванні напрямів економічного розвитку та формування бюджету з урахуванням гендерних особливостей робить його прозорим, гроші витрачаються ефективно, послуги отримують усі соціальні та гендерні групи. Вже існуюче партнерство та участь органів місцевого самоврядування в програмах реалізації гендерної рівності демонструє готовність громад дотримуватися принципів забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та реалізувати зобов'язання у сфері гендерної рівності. Ці пріоритети закладаються в стратегічних програмах розвитку держави загалом і в окремих територіальних громадах зокрема. Зазначено, що жінки сприяють створенню більш справедливих місцевих громад, в яких на фоні жіночої солідарності відбувається підтримка жіночої зайнятості та жіночого підприємництва, зростання економічної активності жінок, що стає однією із основ зміцнення фінансової безпеки окремої громади, регіону та країни загалом. Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку перспективних напрямів застосування гендерної ознаки в плануванні державного та місцевих бюджетів.

Ключові слова: фінансова безпека, гендерна рівність, Індекс глобального гендерного розриву, гендерне бюджетування.

Табл.: 1. **Бібл.:** 12.

Трусова Наталія Вікторівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного (вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, 69600, Україна)

E-mail: trusova_natalya5@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9773-4534>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56606135100>

Чкан Ірина Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного (вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, 69600, Україна)

E-mail: iryna.chkan@tsatu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3764-8380>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57217024335>

UDC 351.72:336.5

JEL: H61; J16

Trusova N. V., Chkan I. O. Development of Gender Budgeting in Ukraine: A Tool of Financial Security in the Conditions of Armed Conflict

The article is devoted to substantiating the need to apply gender budgeting as a promising tool for the country's financial security. Attention is also focused on the matter that the movement towards smoothing out gender inequality at all stages and in all components of public policy brings Ukraine to the level of the European model, which shows that in countries where, for instance, there is a high percentage of women's representation in political life, a high level of ensuring civil rights and freedoms is observed. The Global Gender Gap Index of Ukraine showed that our country has not significantly lost its positions both in terms of the overall indicator and its key parameters, given the situation with the armed conflict on its territory, but gender policy is not yet effective enough. The inclusion of budget legislation with elements of genderness is based on the requirements of international law, the country's participation in international projects related to gender budgeting. It is emphasized that the application of the gender approach in planning the directions of economic development and budgeting taking into account gender characteristics makes it transparent, money is spent efficiently, all social and gender groups receive services. The already existing partnership and participation of local self-government bodies in gender equality programs demonstrates the readiness of communities to adhere to the principles of ensuring equal rights and opportunities for women and men and to implement obligations in the field of gender equality. These priorities are laid down in the strategic programs for the development of the State in general and in individual territorial communities in particular. It is noted that women contribute to the creation of more equitable local communities, in which, against the background of women's solidarity, women's employment and women's entrepreneurship are supported, women's economic activity increases, which becomes one of the foundations for strengthening the financial security of an individual community, region and country as a whole. Further research will be aimed at developing promising areas for the use of gender identity in the planning of the national and local budgets.

Keywords: financial security, gender equality, Global Gender Gap Index, gender budgeting.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 12.

Trusova Natalia V. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation, Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University (66 Zhukovskoho Str., 69600, Ukraine)

E-mail: trusova_natalya5@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9773-4534>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=56606135100>

У 2000 р. Україна обрала європейський вектор розвитку, одним із напрямів якого є досягнення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства. Протягом останніх десятиліть Україна досягла значного прогресу в забезпеченні рівних прав і можливостей жінок і чоловіків та приєдналася до всіх основних міжнародних договорів у сфері гендерної рівності та прав жінок. Не виключенням є практика застосування гендерно-орієнтованого бюджетування, яке спрямовано на виявлення результатів розподілу витрат і доходів жінок і чоловіків залежно від економічних і соціальних умов. Це означає перегляд статей державного та місцевих бюджетів з гарантією сприяти розвитку гендерної рівності.

Збройний конфлікт, в якому опинилась Україна, загострює існуючі проблеми та призупиняє активність гендерних підходів у діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, зокрема щодо врахування потреб та інтересів різних груп жінок і чоловіків на етапах формування, реалізації та моніторингу політики, планування та розподілу бюджетних коштів, надання послуг. Тому, враховуючи актуальність гендерного підходу до реалізації поставлених завдань у досягненні економічного розвитку країни, гендерне бюджетування має стати тим інструментом, який у перспективі створить фінансово конкурентну атмосферу в Україні та посилить її фінансову безпеку.

Питання гендерності в Україні багато років досліджуються науковцями, експертами та фахівцями здійснюється аналіз і вивчаються перспективи розвитку. Особливості становлення та реалізації гендерної політики в Україні, її трансформації викладено в працях Топчій Г. С., Литвиненко А. І., Івженко І. Б. [1], Чеберяко О., Гнатюк О. [10]. Масний В. [2] вивчав, як досягти гендерної рівності в політиці. Гендерна рівність прописана в національному та міжнародному законодавстві, а результати його застосування виявляли Лазор О. Д., Лазор О. Я., Юник І. Г. [5], Біденко Ю., Кисельова В. [6], Петrenchенко С. А. [3].

Практика західних країн, їх досвід гендерного бюджетування, фінансування за програмами ЄС сформуvalи в Україні певну концепцію, яка потребує обґрунтування щодо раціональних напрямків розподілу бюджетних коштів. Недостатність правових гарантій гендерної рівності, зокрема в бюджетній сфері, унормованих законодавством, поки є перепорою на шляху України до євроінтеграції. До того ж, в умовах збройного конфлікту виявлення додаткових інструментів захисту країни, яким може стати ген-

дерно-орієнтоване бюджетування, підтверджує актуальність даного дослідження.

Мета статті полягає в обґрунтуванні необхідності застосування гендерного бюджетування як перспективного інструменту забезпечення фінансового захисту країни.

Гендерна рівність у тій чи іншій країні виступає індикатором того, наскільки демократичним і розвинутим є суспільство. Саме тому в більшості розвинутих країн світу ступінь її вираження є досить високим. Зокрема, як показують дослідження, у країнах, де високий відсоток представництва жінок у політичному житті, відстежується високий рівень забезпечення громадянських прав і свобод. Окрім того, такі держави є більш розвинутими, оскільки забезпечення гендерної рівності створює умови для формування політичного й економічного різноманіття, а також толерантності та інклюзивності [1, с. 236].

Україна зробила важливий крок і запровадила так звані гендерні квоти – тимчасові заходи, які мають вирізнити ситуацію, пов'язану з дискримінацією тієї чи іншої групи (реальність у країні – дискримінація жінок). Такі квоти існують у більшості країн світу та довели свою ефективність [2]. Для України віднесення принципу гендерної рівності до сфери дії міжнародного права має вагоме значення, адже євроінтеграційні наміри держави стали невід'ємними реаліями сьогодення, а європейські орієнтири набули практичного втілення в рішеннях і діях органів державної влади [3, с. 17].

Поняття гендеру застосовується давно, але саме в бюджетно-політичній сфері є відносно новим. Термін «гендер» означає різні соціальні ролі, обов'язки та ідентичності жінок і чоловіків та співвідношення сил між жінками та чоловіками в певному суспільстві. Гендерні ролі та гендерні відносини в різних країнах і культурах відрізняються та можуть бути різними навіть у різних груп одного суспільства [4].

Конституція України закріплює та гарантує основні права, свободи й обов'язки людини та громадянина, де основоположним принципом є принцип рівності, який носить формальний характер і не визначає поняття гендерної рівності, не містить механізму, що її забезпечує.

Одним із перших правових документів України, де використовується термін «гендер», став Національний план дій щодо поліпшення становища жінок і сприяння впровадженню гендерної рівності в суспільстві на 2001–2005 рр. На виконання зазначеного

плану дій Міністерство юстиції України розробило Методичні рекомендації щодо здійснення гендерно-правової експертизи нормативно-правових актів. У 2018 р. процедуру проведення гендерно-правової експертизи було вдосконалено [5, с. 40]. Основною метою гендерної експертизи є надання висновку щодо відповідності законопроектів принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Висновок гендерно-правової експертизи має бути обов'язковою складовою пакета документів, які подаються разом із проектом нормативно-правового акта до розгляду [6].

З 2006 року Світовий економічний форум (World Economic Forum) веде статистику гендерного розриву в країнах, які націлені на усунення гендерної нерівності. Рівень просування до гендерного паритету (оцінка паритету) для кожного показника розраховується як відношення значення кожного показника для жінок до значення для чоловіків. Оцінка парності 1 означає повну парність, а гендерний розрив – це відстань від повного паритету. Глобальний індекс гендерного розриву щороку оцінює поточний стан і розвиток гендерного паритету за чотирма ключовими параметрами: економічна участь і можливості, рівень освіти, здоров'я та політичне представництво. Для оцінки поточного стану й ефективності становлення гендерної рівності України скористуємось звітними даними Світового економічного форуму за 2021–2023 рр., наведеними в *табл. 1*.

У 2021 р. Індекс глобального гендерного розриву охоплював 156 країн, а у 2022 та 2023 рр. їх кількість зменшилась на 10. Як бачимо, Україна у 2022 р. суттєво послабила свої позиції за основними параметрами, втративши сім сходинку порівняно з 2021 р. у загальному рейтингу країн із загальним індексом у 0,707 (на 0,007 в. п. менше, ніж у 2021 р.). Проте у 2023 р. Україні вдалось повернути показник індексу 2021 р., піднявшись у рейтингу до 66 місця (74 місце у 2021 р.).

Показник економічної участі та можливостей у складному для України 2022 р. мав негативну тенден-

цію порівняно з 2021 р., втративши свої позиції на 18 сходинку у рейтингу, що спричинило зменшення індексу на 0,022. Але, попри те, що Україна протистоїть збройній агресії рф, у 2023 р. їй вдалося довести свою спроможність, піднявшись на 55 місце в рейтингу зі збільшенням індексу з 0,710 (2022 р.) до 0,714 (2023 р.).

Стосовно параметра «освіта», то як наведено в табл. 1, попри втрати рейтингових позицій, індекс гендерної рівності має найкращі показники: у 2021 р. індекс рівня освіти мав повну парність, у 2022 та 2023 рр. незначне зменшення цього показника через збройний конфлікт з рф. Позитивною тенденцією характеризується параметр «здоров'я» – протягом трьох років він майже незмінний і наближений до повної парності.

Найбільша гендерна нерівність склалась у політичній сфері України. Крім того, що Україна за рейтингом не входить до складу першої половини країн (87 місце зі 146 у 2023 р.), вона ще має значний гендерний розрив (0,145 у 2022 р. та 0,172 у 2023 р.).

Разом із тим, не втрачаючи темпів руху до гендерної рівності, в умовах збройного конфлікту Україна продовжує тримати позиції за окремими параметрами, але загалом країна відстає від міжнародних показників і тенденцій, а гендерна політика є ще недостатньо результативною.

Слід відзначити, що глобальний гендерний розрив у 2023 р. для 146 країн становить 68,4%, що на 0,3 в. п. краще порівняно з минулими роками (68,1%). Збільшення виявилось незначним, враховуючи перспективи та очікування. Крім того, згідно зі значенням Індексу глобального гендерного розриву за 2023 р., жодна країна ще не досягла повного гендерного паритету, хоча перші дев'ять (Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Нова Зеландія, Швеція, Німеччина, Нікарагуа, Намібія та Литва) закрили на 80% свій розрив. 14-й рік поспіль лідирує Ісландія (91,2%) і продовжує залишатися єдиною країною, яка усунула понад 90% свого гендерного розриву.

Таблиця 1

Динаміка Індексу глобального гендерного розриву України за 2021–2023 рр.

Параметри	Рік		
	2021	2022	2023 (станом на червень)
Місце України серед інших країн	74/156	81/146	66/146
Загальне значення Індексу глобального гендерного розриву	0,714	0,707	0,714
Економічна участь і можливості (місце/значення індексу)	44/0,732	62/0,710	55/0,714
Рівень освіти (місце/значення індексу)	27/1,000	53/0,995	56/0,996
Здоров'я та виживання (місце/значення індексу)	41/0,978	37/0,978	45/0,976
Політичне представництво (місце/значення індексу)	103/0,147	100/0,145	87/0,172

Джерело: складено за даними [7–9].

Як уже зазначалося, саме поняття гендерності в бюджетній сфері не було широковживаним в Україні до того моменту, як наша країна обрала міжнародні суспільно всеосяжні стандарти. Враховуючи той факт, що в розвинутих країнах проблематика гендерної рівності є звичною справою, Україна знаходиться ще в процесі її актуалізації, хоча поняття «гендерно-орієнтоване бюджетування» для України не є новим.

Гендерно-орієнтоване бюджетування (ГОБ) – метод, який спрямований на інтеграцію гендерної складової в бюджетний процес на всіх рівнях бюджетної системи. Гендерно-орієнтоване бюджетування спрямоване на реструктурування доходів і видатків бюджету таким чином, щоб потреби, інтереси та пріоритети громадян обох статей, а також жінок і чоловіків у різних групах суспільства були рівною мірою враховані у процесі формування державного та місцевих бюджетів [4]. Тобто слід враховувати гендерний компонент у програмно-цільовому методі на стадіях бюджетного процесу.

Ефективне впровадження гендерного бюджетування потребує політичної прихильності, підкріпленої технічним потенціалом для врахування гендерної проблематики. Уповноважене керівництво має особливе значення для забезпечення того, щоб гендерна рівність була інтегрована у процеси планування та складання бюджету, а також щоб доходи та видатки державного бюджету однаково приносили користь жінкам і чоловікам. Крім того, уряд повинен враховувати, що гендерне бюджетування включає гендерно чутливе формулювання законодавства, політики, планів, програм, схем, розподіл ресурсів, впровадження, моніторинг, аудит та оцінку впливу програм і механізмів. Упровадження елементів гендерного бюджетування та інклюзії в бюджетне законодавство України повинно враховувати й особливості історичного розвитку країни, демографічну ситуацію, загальнонаціональні інтереси та національно-культурні цінності.

Необхідною умовою гендерного бюджетування є аналіз впливу бюджетів на жінок і чоловіків, що також вважається важливою частиною моніторингу того, як бюджет працює на досягнення цілей гендерної рівності в країні. Застосування гендерного бюджетування змушує уряди звітувати про свої зобов'язання щодо гендерної політики. У даному випадку суспільство та засоби масової інформації відіграють вирішальну роль у моніторингу та забезпеченні відповідальності уряду за свої бюджети [10].

Практика гендерного бюджетування в європейських країнах показала, що для забезпечення ефективного впровадження гендерного бюджетування мають бути враховані такі елементи:

- ✦ аналіз бюджетів та політики з гендерної точки зору;
- ✦ пов'язання гендерного бюджетування із загальними цілями гендерної рівності;

- ✦ реструктуризація бюджетів та зміна бюджетної політики;
- ✦ інтеграція гендерних аспектів протягом усього бюджетного періоду;
- ✦ моніторинг та оцінка досягнень;
- ✦ прозорість бюджетного процесу;
- ✦ участь у бюджетному процесі.

Шведське міжнародне агентство міжнародного розвитку (SIDA) взяло на себе ініціативу навчати Міністерство фінансів України гендерно-орієнтованому бюджетуванню (формувати та розподіляти державний чи місцевий бюджет за гендерними особливостями), а також фінансування проектів, пов'язаних з ГОБ. В Україні перші проекти з ГОБ починалися за ініціативи громадських організацій з підтримкою міжнародних фондів на місцевому рівні. Такі пілотні ініціативи здійснювалися громадськими організаціями з початку 2003 р. за підтримки структури ООН «Жінки», SIDA та Фонду Фридриха Еберта.

Дані табл. 1 свідчать про значний гендерний розрив у політичному представництві, незважаючи на загальні світові тенденції збільшення кількості жінок на політичних посадах. Такі міжнародні документи, як Пекінська декларація та Платформа дій (*Beijing Declaration and Platform for Action*) і План цілей сталого розвитку на період до 2030 року (*2030 Agenda for Sustainable Development Goals (SDGs)*) визначають рівну участь жінок у політичному житті на всіх рівнях управління. До того ж, дослідження показують, що жінки у складі місцевих рад відіграють вирішальну роль у визначенні місцевих пріоритетів. Вони створюють унікальну перспективу управління, інклюзивність, визначення пріоритетів громади та просування гендерної рівності в таких сферах, як доходи, зайнятість і відпустка по догляду за дитиною. Вносячи ці питання на перший план, жінки сприяють створенню більш справедливих місцевих громад. Усе це безперечно матиме позитивні наслідки, і на фоні жіночої солідарності, своєю чергою, сприятиме підтримці жіночої зайнятості та жіночого підприємництва, зростанню економічної активності жінок. Що зумовить зміцнення фінансової безпеки окремої громади, регіону та країни загалом.

12 серпня 2022 р. Урядом схвалено «Державну стратегію забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затверджено операційний план з її реалізації на 2022–2024 роки» [11]. Станом на серпень 2021 р. понад 80 органів місцевого самоврядування в Україні підписали Європейську хартію рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад, розроблену у 2004 році Радою європейських муніципалітетів і регіонів (РЕМР). Хартія, підтримана Європейською Комісією, закликає органи місцевого самоврядування взяти на себе зобов'язання використовувати існуючі повноваження та партнерство для досягнення більшої рівності своїх

громадян. Підписання Хартії органами місцевого самоврядування демонструє готовність дотримуватися принципів забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та реалізувати зобов'язання у сфері гендерної рівності на території територіальної громади. Пріоритети, заходи та ресурси для їх реалізації відображаються у відповідному плані дій органу місцевого самоврядування [11].

Факти підтверджують, що поліпшення гендерної рівності створить до 10,5 мільйонів додаткових робочих місць до 2050 р., а рівень зайнятості в ЄС досягне майже 80%. Валовий внутрішній продукт (ВВП) ЄС на душу населення також позитивно вплине і може збільшитися майже до 10% до 2050 р. [12]. І це ще раз підтверджує ефективність застосування гендерного підходу в плануванні напрямів економічного розвитку та формуванні бюджету з урахуванням гендерних особливостей, що робить його прозорим, гроші витрачаються ефективно, послуги отримують усі соціальні та гендерні групи.

ВИСНОВКИ

Отже, закладення гендерної основи в державному та місцевих бюджетах повинно починатися на секторальному етапі планування бюджетних програм, враховуючи ареал поширення таких програм, а також з чітко визначеними повноваженнями влади на всіх рівнях. Ретельне використання наявних ресурсів, застосування методів і процедур бюджетного процесу дозволить гендерному бюджетуванню бути тим важливим інструментом фінансової безпеки, який гарантує, що і чоловіки, і жінки рівною мірою отримають переваги розвитку, таким чином підтримуючи гендерний мейнстримінг.

Гендерне бюджетування не націлене на принцип «чоловіки та жінки – 50 на 50». Основа такого планування бюджетів повинна мати за мету забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків реалізувати себе (в сім'ї, бізнесі, на робочому місці, у виборчому праві тощо) на кожному рівні бюджетної системи.

Під час планування та реалізації гендерних бюджетів відбувається становлення соціально справедливої держави, в якій гендерне бюджетування сприяє кращому плануванню, реалізації та моніторингу, одночасно гарантуючи, що нерівність не буде увічнена. Але при цьому це постійний процес розробки, впровадження та перегляду політики та програм з урахуванням гендерної перспективи. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Топчий Г. С., Литвиненко А. І., Івженко І. Б. Гендерна політика в Україні: сучасні трансформації. *Наукові перспективи*. 2022. № 1. С. 233–245. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1\(19\)-233-245](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1(19)-233-245)
2. Масний В. Як досягти гендерної рівності у політиці / Суспільне Новини. 26.08.2021. URL: <https://suspiilne.media/158436-ak-dosagti-gendernoi-rivnosti-u-politici-poasnuje-uradova-upovnovazena/>

3. Петrenchенко С. А. Шляхи вдосконалення законодавства щодо забезпечення гендерної рівності у сфері виборчого права в Україні за умов євроінтеграції. *Право та державне управління*. 2021. № 2. С. 14–20. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.2.2>
4. Гендерно-орієнтоване бюджетування: аналіз програм, які фінансуються з бюджету, з позиції гендерної рівності. Посібник для працівників органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. URL: https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/Country/Ukraine/UA%20manual%20GRB%20Analysis_PRINT.pdf
5. Лазор О. Д., Лазор О. Я., Юник І. Г. Трансформація правового механізму формування та реалізації гендерної політики в Україні. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. Вип. 2. С. 36–43. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.2.6>
6. Біденко Ю., Кисельова В. Про гендерну політику в Україні / Всеукраїнська мережа осередків гендерної освіти. 2017. URL: <https://gendercenter.sumdu.edu.ua/index.php/news/314-pro-hendernu-polityku-v-ukraini>
7. Global Gender Gap Report 2021 / World Economic Forum. URL : <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2021>
8. Global Gender Gap Report 2022 / World Economic Forum.. URL : <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2022/>
9. Global Gender Gap Report 2023 / World Economic Forum.. URL : <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2023/>
10. Чеберяко О., Гнатюк О. Перспективи розвитку гендерного бюджетування в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2020. № 6. С. 31–41. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2020/213-6/4>
11. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року та затвердження операційного плану з її реалізації на 2022–2024 роки» від 12.08.2022 р. № 752-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-p#Text>
12. Gender equality boosts economic growth / EIGE. 08.03.2017. URL: <https://eige.europa.eu/newsroom/news/gender-equality-boosts-economic-growth#:~:text=The%20evidence%20confirms%20that%20improvements,to%20nearly%2010%25%20by%202050>

REFERENCES

- Bidenko, Yu., and Kyselyova, V. "Pro hendernu polityku v Ukraini" [About Gender Policy in Ukraine]. *Vseukrainska merezha oseredkiv hendernoi osvity*. 2017. <https://gendercenter.sumdu.edu.ua/index.php/news/314-pro-hendernu-polityku-v-ukraini>
- Cheberiyako, O., and Hnatiuk, O. "Perspektyvy rozvytku gendernoho biudzhetuвання v Ukraini" [Prospects for the Development of Gender Budgeting in

Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriya «Ekonomika»*, no. 6 (2020): 31-41.
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2020/213-6/4>
"Gender equality boosts economic growth". *EIGE*. March 08, 2017. <https://eige.europa.eu/news-room/news/gender-equality-boosts-economic-growth#:~:text=The%20evidence%20confirms%20that%20improvements,to%20nearly%2010%25%20by%202050>
"Global Gender Gap Report 2021". *World Economic Forum*. <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2021>
"Global Gender Gap Report 2022". *World Economic Forum*. <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2022/>
"Global Gender Gap Report 2023". *World Economic Forum*. <https://www.weforum.org/publications/global-gender-gap-report-2023/>
"Henderno-orientovane biudzhetuвання: analiz prohram, yaki finansuiutsia z biudzhetu, z pozytsii henderno rivnosti. Posibnyk dlia pratsivnykiv orhaniv vykonavchoi vlady ta mistsevoho samovriaduvannia" [Gender-oriented Budgeting: Analysis of Programs Financed from the Budget from the Perspective of Gender Equality. A Guide for Employees of Executive Authorities and Local Self-government]. https://eca.unwomen.org/sites/default/files/Field%20Office%20ECA/Attachments/Publications/Country/Ukraine/UA%20manual%20GRB%20Analysis_PRINT.pdf

[Legal Act of Ukraine] (2022). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-p#Text>
Lazor, O. D., Lazor, O. Ya., and Yunyk, I. H. "Transformatsiia pravovoho mekhanizmu formuvannia ta realizatsii henderno polityky v Ukraini" [Transformation of the Legal Mechanism for the Formation and Implementation of Gender Policy in Ukraine]. *Dniprovskiy naukovyi chasopys publichnoho upravlinnia, psykholohii, prava*, no. 2 (2023): 36-43.
DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.2.6>
Masnyi, V. "Yak dosiahty henderno rivnosti u politytsii" [How to Achieve Gender Equality in Politics]. *Suspilne Novyny*. August 26, 2021. <https://suspilne.media/158436-ak-dosagti-henderno-rivnosti-u-politici-poasnue-uradova-upovnovazena/>
Petrenchenko, S. A. "Shliakhy vdoshkonalennia zakonodavstva shchodo zabezpechennia henderno rivnosti u sferi vyborchoho prava v Ukraini za umov yevrointehratsii" [Ways to Improve the Legislation to Ensure Gender Equality in the Field of Suffrage in Ukraine in the Context of European Integration]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, no. 2 (2021): 14-20.
DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2021.2.2>
Topchii, H. S., Lytvynenko, A. I., and Ivzhenko, I. B. "Henderna polityka v Ukraini: suchasni transformatsii" [Gender Policy in Ukraine: Modern Transformations]. *Naukovi perspektyvy*, no. 1 (2022): 233-245.
DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1\(19\)-233-245](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-1(19)-233-245)

УДК 336.226.322

JEL: H20; H21; H25; H26; H30

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-11-271-279>

ФІСКАЛЬНА ЕФЕКТИВНІСТЬ е-ПДВ НА ВНУТРІШНЬОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

©2023 СИНЮТКА Н. Г.

УДК 336.226.322

JEL: H20; H21; H25; H26; H30

Синютка Н. Г. Фіскальна ефективність е-ПДВ на внутрішньому ринку України

Узагальнено цілі запровадження, зміст і вплив реформи електронного адміністрування ПДВ через показники фіскальної ефективності податку на додану вартість в Україні. Оцінювання фіскальної ефективності податку проведено із використанням комплексу щорічних індикаторів ефективної ставки податку щодо ВВП і кінцевого внутрішнього споживання товарів та послуг. Доведено, що цифрові трансформації в оподаткуванні насамперед стимулюють прозорість процедур оподаткування. Узагальнено показники фактичних надходжень ПДВ за період 1997–2022 рр. Основними цілями електронної трансформації ПДВ в Україні є повернення справедливості у фіскальні практики: усунення з ПДВ-ланцюгів фіктивних поставальників, «карусельного шахрайства», «податкових ям», «скруток», конвертаційних центрів, «оптимізаторів»; боротьба з ухиленням від сплати через покращення адміністрування; скорочення дискреції у застосуванні податкових процедур; зниження корупційної ренти; усунення адміністративного тиску з боку податкових органів; спрощення механізмів адміністрування та сплати ПДВ тощо. Підтверджено недостатність позитивного впливу е-ПДВ на ефективність справляння податку за операціями на внутрішньому ринку. Чинниками фіскальної неефективності ПДВ в Україні є: значний тіньовий сектор економіки; функціонування спрощеної системи оподаткування для уникнення ПДВ; відмова від фіскалізації готівкових розрахунків для єдиників у 2019–2022 рр.; наявність податкових пільг для стрімко зростаючого аграрного сектора (4 група єдиного податку); відсутність контролю за готівковими розрахунками в багатьох секторах економіки; заборона на проведення документальних перевірок платників податків через російсько-українську війну.

Ключові слова: електронна податкова накладна, система електронного адміністрування ПДВ, фіскальна ефективність, непрямі податки, справляння податків, адміністративні практики

Рис.: 1. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 17.

Синютка Наталія Геннадіївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: Nataliia.h.Syniutka@lpnu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4294-2149>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/R-4650-2017>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57219559686>